

BASICS BEATRIX
DEKOLONIZÁCIÓ ÉS RESTITÚCIÓ
PÉLDÁK AZ ÚJRAGONDOLÁSRA

IAz európai antropológiai múzeumok a „világkultúra” múzeumai, a legkorábbi intézmények a nagy gyarmatbirodalommal rendelkező államokban jöttek létre a 19. században. Gyűjteményük egyfajta időutazást tett lehetővé, egyúttal az európai imperializmus ideológiai igazolásai is voltak, bemutatva a „primitív művészet” és a civilizáció közötti különbséget. A posztkoloniális világban évtizedek elteltével kérdőjeleződik meg ennek jogosultsága és értelme, újragondolásra készítetve ezeknek a múzeumoknak a vezetését, szakembereit. Ami egykor a múlt megmentésének tűnt, a gyarmatosítók gondolkodásában a hamarosan eltűnő civilizációk értékeinek kifosztása volt – és persze a feltételezett eltűnésért is sokat tettek az őslakosok legyilkolásával vagy éppen civilizációjuk teljes elpusztításával.

ami egykor a múlt megmentésének tűnt, a gyarmatosítók gondolkodásában a hamarosan eltűnő civilizációk értékeinek kifosztása volt

IA posztkoloniális elméletet szerepe és hatása a múzeumokra a 20–21. század fordulójára átértékelődött. Ennek eredménye volt a dekolonizáció fogalmának és gyakorlatának megjelenése, amely sokkal hatásosabbnak és eredményesebbnek tűnt a posztkoloniális elmélettel szemben (nem véletlen a szavak változása – a „de-” cselekvésre utal, míg a „poszt-” inkább állapotot sugall). A dekolonizáció fogalma az elmúlt években tűnt fel egyre gyakrabban a múzeumi világban. Bár szinte minden múzeum őriz a koloniális világból tárgyakat, ahol több van belőlük, vagy szinte teljes mértékben ezek alkotják a gyűjteményt, ott nyilvánvalóan sokkal többet foglalkoznak a témával, stratégiai tervek születnek, szoros összefüggésben az érintett ország gyarmatosító múltjával.

IAz oxfordi Pitt Rivers Museumot egyetemi múzeumként alapították 1884-ben. Az oxfordi egyetem szervezeti egységéként az egyetemi oktatást és kutatást egyaránt szolgálja. Több mint félmillió tárgyat őriz a világ minden tájáról, az emberiség történetének minden korszakából. Vannak ezek között rituális

Részlet az oxfordi Pitt Rivers Museum kiállításából

tárgyak, olyanok, amelyek kimondottan a turisták számára készültek, és kereskedelmi forgalomba szánt tárgyak is. A múzeumot egyedivé teszi tárgyainak bemutatási módja: a „tárgyak demokráciája” elv szerint nem az időrendi vagy regionális szempontú prezentáció mellett döntöttek, hanem típus szerint csoportosították azokat, lehetővé téve a kultúrák közötti reakciót.

2020
szeptemberében
újranytva egy
alapjaiban
megváltozott
állandó kiállítással
várták a közönséget

- ¶ A világvárvány miatti kényszerű tavalyi bezárás idejét kemény munkával töltötték a múzeum munkatársai. Mint a világ egyik kiemelkedő jelentőségű és ismertségű antropológiai, etnográfiai és régészeti múzeuma, 2020 szeptemberében újranytva egy alapjaiban megváltozott állandó kiállítással várták a közönséget. A változás egy átfogó program része, a múzeum gyarmati örökségének átértékelése, egyúttal a brit múzeumok közül elsőként elindulva a szisztematikus múzeumi dekolonizáció útján.
- ¶ A múzeum története és tárgyainak sokasága szorosan kötődik a brit birodalmi terjeszkedéshez. A gyarmatosítás során a világ sokféle tájáról szerzett tárgyak kerültek a múzeumba. A gyarmatosító gyűjtés gyakran durván sértő és méltánytalan volt a gyarmatosított népek vonatkozásában. Ennek felismerése arra ösztönözte a múzeumi szakembereket, hogy felülvizsgálják múltbéli gyakorlatukat, a gyűjtemények jellegzetességeit, bemutatásuk és értelmezésük módját. Ez egy máig tartó folyamat, amely a jövőben is folytatódik. Egy lényeges elem például a történeti tárgyfeliratok esete – ezek rasszista és sértő nyelvezetének megváltoztatása, jóllehet a létrejöttük idején ilyen szempontok nem játszottak szerepet sem a múzeumi szakemberek, sem a közönség gondolkodásában.
- ¶ A Pitt Rivers Museum igazgatója, Laura Van Broekhoven 2017 és 2020 között elindította a kiállítások átértékelésének és átalakításának etikus szempontú programját, amely nemcsak a múzeumi munkatársakat érintette, hanem a támogatókat,

Számtalan esetben jelent meg a kiállításban az egykori sztereotip szóhasználat a feliratokban, szövegekben, mint például a „primitív” vagy „vadak” kifejezések.

Az oxfordi Pitt Rivers Museum kiállítási tere

szponzorokat, magát az egyetemi vezetést is, valamint a regionális lakosságot, menekültekkel, „kényszermigránsokkal” együtt.

¶ A dekolonizáció fogalmát a Museums Association így fogalmazta meg: „Nem egyszerűen egy szobor vagy tárgy áthelyezését jelenti, hanem egy hosszú távú folyamat, amelynek során a birodalom szerepét határozzuk meg a brit múzeumok történetében, alapításuktól napjainkig, újraértékelve feladatukat.” A Pitt Rivers Museum tovább szélesítette az értelmezést, belefoglalva a megbékélés lehetőségét és jelentőségét, az érintett, egykor gyarmatosított népek társkurátoraival és a helyi közösség társadalmilag elkötelezett tagjaival együttműködve.

a Pitt Rivers Museum tovább szélesítette az értelmezést, belefoglalva a megbékélés lehetőségét és jelentőségét

¶ Számtalan esetben jelent meg a kiállításban az egykori sztereotip szóhasználat a feliratokban, szövegekben, mint például a „primitív” vagy „vadak” kifejezések. Számos kiállítási tárgyat a gyarmatosítás során zsákmányoltak, emberi maradványokkal vagy szentnek, titkosnak tartott tárgyakkal együtt.

¶ Laura Van Broekhoven így nyilatkozott a programról: „A múzeum bonyolult gyarmati története miatt fontos volt számunkra a kiállítási anyag etikai vizsgálata. Nem szabad óvakodnunk a nehéz témák megtárgyalásától, kötelező stratégiai feladat első lépésként az állandó kiállítás átalakítása a jelenlegi erkölcsi normák szerint, tiszteletben tartva a másfajta életmódokat, együttműködve a közösségekkel, befogadva mindenkit, aki más. Ez nem egy-két éves, hanem valószínűleg több évtizedes feladat.”¹

kötelező stratégiai feladat első lépésként az állandó kiállítás átalakítása a jelenlegi erkölcsi normák szerint, tiszteletben tartva a másfajta életmódokat, együttműködve a közösségekkel, befogadva mindenkit, aki más

¶ Az etikai vizsgálat első eredménye a sok éve a kiállításban bemutatott emberi maradványok – pontosan 120 – eltávolítása volt, közöttük a világhíres dél-amerikai zsugorított fejek (zanzák), az indiai Naga-fejvadásztrófeák vagy az egyiptomi gyermekmúmia. Ezek az állandó kiállításból a raktárba kerültek. A múzeum további több mint 2800 emberi maradványt őriz, és a munkatársak felvették a kapcsolatot a leszármazottak közösségeivel a legmegfelelőbb megoldást illetően. A felmérések azt igazolták, hogy az emberi maradványok kiállításon történő bemutatása mintegy bizonyíték volt a látogatók számára az érintett népek „primitívségéről”. Ily módon a kiállítás a rasszista sztereotípiákat erősítette.

[1] <https://www.prm.ox.ac.uk/critical-changes>.

¶ A tavaly őszi újrainyitás eredményeképpen a látogatók új feliratokkal találkoztak, filmek, podcastok segítették őket az idegen kultúrák mélyebb megértésében. Megjelentek továbbá az állandó kiállításban az érintett népek művészeinek munkái, és vezetőiket is bevonták az átalakítás folyamatába, Hongkongtól Zimbabweig, Afrikától Ausztráliáig. Sokan gondolhatják, hogy a tárgyak, emberi maradványok eltávolítása, sőt visszaadásuk az eredeti közösségnek a múzeum számára valamiféle veszteség, de a kurátorok szerint inkább helyet kaptak új történetek bemutatásához. Az új narratívákhoz vezető utak a dekolonizáció lényegét jelentik. Ezt a fenntartó oxfordi egyetem is támogatja, sőt részt vesz benne. A mintegy 50 ezer tárgyat bemutató megújított állandó kiállítás már a dekolonizáció szempontjai szerint jött létre. A múzeum VERVE (Visitors, Engagement, Renewal, Visibility, Enrichment) programját a Heritage Lottery Fund és magánszemélyek, cégek összesen 1,6 millió font támogatásával indították el.²

¶ A dekolonizáció azonban nemcsak a nagy múltú múzeumokat érinti, hanem az újonnan alapítottakat is. Afrika kulturális örökségének 95 százaléka jelenleg is a kontinensen kívül található. Ezért a kulturális örökségért egyre erősebb harcot folytatnak a kontinens országai, mindennek egyfelől része a restitúció, másfelől pedig nélkülözhetetlen eleme új múzeumok alapítása a visszaszerzett örökség bemutatására.

¶ „A restitúció nem kérdés. A kérdés az, hogyan kapjuk vissza az örökségünket, és hogyan mutatjuk azt be” – nyilatkozta a dakari Museum of Black Civilisations kiállításának egyik kurátora. A Szenegál fővárosában két éve átadott új múzeum egy európai számára teljesen szokatlan: itt nincs időrend, történeti bemutatás, egészen más szempontok vezették a kurátorokat, egy teljes kontinensnyi kulturális örökségből válogattak, és kiemelten fontosnak tartották a kortárs művek megjelenítését, nyomatékosan utalva arra, hogy ez az örökség élő. A múzeum alapításának ötletét 1966-ban vetette fel az akkori szenegáli miniszterelnök, és 2018-ban, 30 millió eurós kínai támogatással sikerült végül megvalósítani.³

¶ Ez a múzeum nem néprajzi, s nem is az európai múzeumi modellt követi, itt az látható, amit Afrika gondol magáról, és nem

[2] Mindazonáltal az ICOM Etikai kódexe mindmáig érvényesen foglalkozik az emberi maradványok bemutathatóságának kérdésével – és itt legkevésbé sem a múmiákról van szó, hanem „szentként tisztelt emberi maradványokról”, amelyek múzeumba kerülése és kiállításon történő bemutatása a mai lezármazottak számára fájdalmas és sértő, részben magának a múzeumba kerülésnek a története okán.

[3] Nem találtam sajnos arra nézve semmilyen információt, hogy mi lehetett a kínai támogatás indítéka.

az európaiak róla. Nem is az egyetlen új nagy afrikai múzeumi vállalkozás – a nigériai, Benin City-beli Edo Museum of African Art egyenesen arra a kincsegyüttesre épít, amelyet jelenleg a British Museum őriz. A ghánai születésű, Londonban élő és alkotó David Adjaye az építész-tervezője, és a benini bronzok legteljesebb együttesét kívánják itt bemutatni.⁴ A múzeum építése a benini királyi udvar régészeti feltárásával kapcsolódik össze, amelyet az 1897-es „büntetőexpedíció” során az angol gyarmatosítók felgyűjtettek. A projekt a Benin Dialogue Group munkájának eredményeképpen valósulhat meg, amelynek tagjai nigériai szakemberek mellett azon európai múzeumok kurátorai, amik 16–17. századi benini bronzokat őriznek a gyűjteményükben. A British Museum kilencszáz darabjából mindössze száz látható kiállításon. És bár a múzeum is úgy fogalmaz, hogy a bronzok 1897-ben a brit csapatok „fosztogatásának” eredményeként kerültek Londonba, s a visszaadásuk jogilag nem lehetséges, de a kölcsönzést nagyon fontosnak tartják. A benini régészeti projekt 2026-ban fejeződik be, és utána kezdődhet a múzeumépítés.

[4] Martin Bailey: First look at David Adjaye's planned museum for Benin City. *The Art Newspaper*, 2020. november 13.

a visszaszerzendő múzeumi tárgyak egy része fosztogatás, más része gyarmati gyűjtés, régészeti ásatás, sőt akár vásárlás révén került európai múzeumokba

¶ 2020-ban a Nyugat-Afrikai Államok Gazdasági Szövetségének tizenöt tagállama egyezett meg egy akciótervben, amelynek célja az afrikai kulturális tulajdon visszakövetelése. 2021 az afrikai kultúra éve, ez pedig felgyorsította az eseményeket. A visszaszerzendő múzeumi tárgyak egy része fosztogatás, más része gyarmati gyűjtés, régészeti ásatás, sőt akár vásárlás révén került európai múzeumokba.

¶ A restitúció folyamatosan zajlik, Emmanuel Macron tavaly novemberben adta vissza Szenegálnak az 1893-ban háborús trófeaként Párizsba vitt Omar Saidou Tall-kardot. Hamarosan 26 benini szobor is visszakerül, és más országok is elindultak ezen az úton. Itt az idő tehát, hogy az európai „világkultúra” múzeumok megváltozzanak. A lelkiismeret, a megértés, az emlékezés helyei lehetnek, amit segíthet nemcsak a tárgyak, de velük a tudás és emlékezet visszaadása is. Ehhez azonban még hosszú út vezet, nemcsak az afrikai, de más országok, földrészek öröksége vonatkozásában is.

¶ A sidney-i Australian Museum egy „tárgy-újraértékelő” folyamatot indított el, aminek lényege, hogy a kurátorok a tárgyakat

A benini bronzok a British Museumban

*A lelkiismeret, a megértés, az emlékezés helyei lehetnek,
amit segíthet nemcsak a tárgyak, de velük a tudás
és emlékezet visszaadása is.*

készítő emberekről és történeteikről is tudósítsanak, kapcsolatot keresve a leszármazottakkal. A tízéves „Indigenous Roadmap Project” megvalósítása során az őslakosoknak fontos szerepet jutott: Jerry Taki, a Ni-Vanuatu melanéz népcsoport vezetője meghívást kapott az Australian Museumtól, hogy a Vanuatu-gyűjtemény tárgyait értelmezze, például a nyílhegy-variánsok különbözőségét és használatát megmagyarázva.

- ¶ A már a Pitt Rivers Museum esetében is felmerült és frissen szabályozott etikus bánásmód elveit más múzeumok is kialakították, így például a San Diego Museum of Man, a helyi őslakos közösséggel együttműködve, hiszen a múzeumban csaknem tízezer őslakos emberi maradványait őrzik. A Canadian Museum of History már 1991-ben megalkotta a saját szabályozását (Human Remains Policy), részben az őslakosok visszaadási kérelmének hatására. Azóta a visszaadás megtörtént, nemcsak az őslakosok emberi maradványai, hanem a szintén a múzeumban őrzött tárgyaik vonatkozásában is.
- ¶ A múzeumi dekolonizáció fontos eleme a kiállításokon megjelenő feliratok, szövegek szóhasználata. A tárgy- és teremfeliratok szövegei teszik lehetővé a látogatók számára a bemutatott anyag megértését, ezért is lehetett a folyamat egyik első lépése ezek kicserélése, újrafogalmazása.
- ¶ A dekolonizáció sajátos esete a San Franciscó-i Asian Art Museum története. A bejáratánál áll 48 éve Avery Brundage, a múzeum alapító patrónusa, a NOB egykori elnöke mellszobra. A múzeumot 1966-ban alapította Brundage csaknem nyolcezer darabos ázsiai művészeti gyűjteménye számára. Mire 2020 nyarán, a járvány miatti zárás után újranyitott a múzeum, az addig prominens helyen álló mellszobor már raktárban volt. A múzeum igazgatója, Jay Xu szerint ez csak a kezdet. Az ázsiai-amerikai művészek már korábban tiltakoztak, amiért a múzeum az ázsiai művészetet „fehér perspektívából” mutatja be. Jay Xu az első kínai-amerikai a múzeum

A San Diegó-i Museum of Man kiállítása

A Canadian Museum of History (korábban Canadian Museum of Civilization) nagy csarnoka

igazgatóinak sorában, a *New York Times*nak küldött e-mailben a következőket fogalmazta meg: „A Brundage gyűjtemény a fehér nézőpontot tükrözte, a Kelet egyfajta fetisizált változatát, amint az több más fehér gyűjtőnél is megtörtént.”⁵ De az igazgató megvédte a múzeum kurátori munkáját, amely más szempontokat is alkalmazott szerinte a kiállítások rendezése során. Az időközben 18 ezer műtárgyra növekedett gyűjteményt őrző múzeum Jay Xu szerint folyamatos küzdelmet folytatott a fehér felsőbbrendűségre épülő társadalommal szemben. Brundage az igazgató szerint is rasszista és antiszemita nézeteket vallott, konkrétan „gyűlöletes embernek” nevezte, továbbá megkérdőjelezte a gyűjtemény egyes darabjainak provenienciáját. El is kezdődött a Brundage-hagyaték kritikai vizsgálata, és felmerült a restitúció kérdése is a tárgyakkal kapcsolatban. A legnagyobb, kizárólag ázsiai művészetet bemutató amerikai múzeum évi háromszázezer látogatót vonz, és San Francisco önkormányzata is tetemes összeggel támogatja, az ázsiai származású szponzorok mellett. Az igazgató szerint a BLM mozgalom adta meg a végső lökést a radikális cselekvéshez, bár már 2016 óta tisztában voltak a Brundage személyét és gyűjteményét érintő problémákkal. Mindehhez hozzájárultak még a közelmúlt időszaki kiállításai is, amelyekről a szakmai vélemény az volt, hogy a sztereotíp, közhelyes Ázsia-képet tükrözték. Ezen a dekolonizációs folyamat során alapjaiban változtatni szeretnének.

a legnagyobb, kizárólag ázsiai művészetet bemutató amerikai múzeum évi háromszázezer látogatót vonz, és San Francisco önkormányzata is tetemes összeggel támogatja, az ázsiai származású szponzorok mellett

az igazgató szerint a BLM mozgalom adta meg a végső lökést a radikális cselekvéshez

- ¶ A restitúció mint a dekolonizációs folyamat része értelmezése tekintetében is sok a vita – a tárgyak egyszerű visszaadásától egészen az antropológiai vagy „világkulturális” múzeumok „fehér infrastruktúrájának” fizikai lebontásáig.
- ¶ Minden múzeumi tárgynak kettős története van – a múzeumba kerülés előtti és utáni. A 19. századi, sőt 20. századi fosztogatások, a fehér gyarmatosítók intellektuális fölényre a „szerzés” jogosságának igazolásaként a második történetre helyezte a hangsúlyt.⁶ A múzeumba kerülés a „szerzés” tragédiáját tovább mélyíti a folyamatos bemutatással. Dan Hicks, a Pitt Rivers Museum régész szakembere szerint a múzeumok nem semleges őrzői egy globális közös örökségnek, amelyet a nemzetközi látogatósereg millióinak bemutatnak, hanem

[5] Carol Pogash ismertetése, *New York Times*, 2020. június 16.

[6] Dan Hicks: *The Brutish Museums. The Benin Bronzes, Colonial Violence and Cultural Restitution*. Pluto Press, London 2020, 10.

ezzel a bemutatással a koloniális történelmi vérfürdő során eltulajdonított tárgyak a nyugati civilizáció felsőbbrendűségét hirdető durva propaganda emlékművei lesznek. Ezen kell változtatnia a dekolonizáció folyamatának.

- ¶ Az ICOM 25. nemzetközi konferenciáján, 2019 szeptemberében Kiotóban a dekolonizáció és a restitúció témáját külön szekció tárgyalta.⁷ Az előadásokat olyan amerikai, ausztráliai és kanadai előadók tartották, akik azokból az országokból jöttek, ahol a „First Nations” kifejezéssel jelölt népek éltek a gyarmatosítás előtt.⁸ Az előadók által legfontosabbnak tartott kérdések a következők voltak: kik a gyarmatosítás során szerzett tárgyak jogos tulajdonosai, kik felügyelik a narratívát, amely e gyűjtemények lényegét jelenti, kik legyenek felelősek a múzeumi bemutatásért? Felmerült a kérdés, elég-e, ha az őslakosok a kiállításokban szerepelnek ugyan, de a múzeumi szervezetben (kurátorok, kutatók, egyéb személyzet) egyáltalán nem vesznek részt. Megkérdőjeleződött a múzeum és a kiállítások eurocentrikus modellje, az elitizmus, más kultúrák kizsákmányolása. Többen tettek kísérletet a dekolonizáció fogalmának árnyalására, pontosítására: egyfelől az őslakosok világnézetének, kultúrájának, életmódjának alkalmazását jelenti a nyugati interpretáció helyett, elismerve ezek érvényességét. Mindezt úgy, hogy a dekolonizáció nem válik egyfajta neokolonizációvá, mert éppen az őslakosok hangja nem hallatszik. A múzeumi dekolonizáció tehát több, mint csupán a gyűjtemények és kiállítások dekolonizációja, valójában a koloniális hatalmi struktúrákkal való leszámolásról szól.

- ¶ Az előadók összefoglalták az utóbbi idők jelentős eseményeit a múzeumi dekolonizáció és restitúció terén.
- ¶ A kanadai változások tekinthetők a legkorábbiaknak, már az 1990-es években, sőt a Calgaryban megrendezett 1988-as téli olimpiai játékok idején történtek lépések, amikor a Canadian Museums Association és az Assembly of First Nations tagjai egy közös munkacsoportot hoztak létre, és ennek eredménye az 1992-ben közzétett jelentés volt (*Turning the Page: Forging New Partnerships between Museums and First Peoples*). A jelentés az őslakosok nagyobb részvételét javasolta kultúrájuk, történetük értelmezésében, jobban elérhetővé téve számukra

kik a gyarmatosítás során szerzett tárgyak jogos tulajdonosai, kik felügyelik a narratívát, amely e gyűjtemények lényegét jelenti, kik legyenek felelősek a múzeumi bemutatásért

a múzeumi dekolonizáció tehát több, mint csupán a gyűjtemények és kiállítások dekolonizációja, valójában a koloniális hatalmi struktúrákkal való leszámolásról szól

[7] Michèle Rivet: *Decolonization and Restitution: Moving Towards a More Holistic and Relational Approach. Report on the Panel on Ethnographic Museums and Indigenous People*, ICOM Kyoto, September 2019.

[8] A „First Nations” elnevezést Kanadában, az Egyesült Államokban és Ausztráliában alkalmazzák az őslakosokra, az európaiak által alkalmazott elnevezések helyett (például indián).

a múzeumi gyűjteményeket, és visszajuttatva nekik a szent tárgyaikat, valamint az őslakosok múzeumokban őrzött emberi maradványait.

- ¶ 1990-ben az Egyesült Államok létrehozta a NAGPRA törvényt (Native American Graves Protection and Repatriation Act), amely szintén a tárgyak és emberi maradványok visszajuttatásáról rendelkezik. Mindezek múzeumi szinten is változást jelentettek, megjelentek az elvek a múzeumi szabályzatok vonatkozásában is. 2019-ben a Royal British Columbia Museum kiadta az Őslakosok Visszaszolgáltatási Kézikönyvét (*Indigenous Repatriation Handbook*). A Művészeti Múzeumok Igazgatóinak Szövetsége afrikai művészeti munkacsoportot hozott létre a restitúció témájában.
- ¶ 2014-ben hasonló csoportot alapított az International Committee for Museums of Ethnography (ICME), több afrikai szervezettel együttműködve. Az afrikai tárgyakat őrző európai múzeumokkal közösen egy adatbázist alkottak, amely nagyban segítette a restitúciós folyamatot.
- ¶ 2018 novemberében készült el a Sarr–Savoy-jelentés (*On the Restitution of African Cultural Heritage: Towards a New Relational Ethics*), a 252 oldalas kétoldalú megállapodás Franciaország és bizonyos afrikai államok között. A dokumentum három fő részből áll: Restitúció, Restitúció és gyűjtemények, A visszaszolgáltatás folyamata. A változás csaknem három évvel Emmanuel Macron miniszterelnök korszakos beszédét követően történt meg. Ő akkor öt éven belül tervezte a teljes afrikai anyagot visszaszolgáltatni. Új törvények voltak azonban szükségesek, hogy e tárgyak eltávolíthatók legyenek a francia múzeumi gyűjteményekből, amelyek jelenleg a francia nemzeti örökség „elidegeníthetetlen” részét jelentik.⁹
- ¶ A San Diegó-i Museum of Man új igazgatói pozíciót hozott létre a restitúció kapcsán (Director of Decolonizing Initiatives). A Birmingham Museums 2017-es kiállítása úttörő jelentőségű volt a témában (*The Past Is Now: Decolonising Birmingham and the British Empire*). Az Art Gallery of Ontario a terem- és tárgyfeliratait anishinaabe nyelven is elkészítette, ez a legrégebbi észak-amerikai nyelv, és eltávolította minden szöveges felületről az „indián” szót.

[9] Sajátos ezzel kapcsolatban Roselyne Bachelot francia kulturális miniszter megjegyzése, mely szerint „ez nem a megbánás, hanem a barátság és bizalom aktusa”.

működjenek együtt egy olyan hálózat kialakításában, ami az angliai és az egykori gyarmatbirodalom területének múzeumi közötti munkakapcsolat lehetőségét biztosítja a dekolonizáció és restitúció tárgykörében

¶ A nemrégiben megnyílt Museum of African American History and Culture, amely a Smithsonian szervezetébe tartozik, elkezdte a rabszolgáság intézménye interpretációjának ismeretterjesztő és tudományos publikációkban megjelenő átalakítását. A 2020-ban Perth városában megnyílt új Western Australian Museum az őslakosokkal egyeztetve, képviselőiket társkurátorokként alkalmazva rendezte meg állandó kiállítását. A Museums Association, az Arts Council és más szervezetek közös projektje részeként felkérte az ICOM angliai szervezetét, hogy működjenek együtt egy olyan hálózat kialakításában, ami az angliai és az egykori gyarmatbirodalom területének múzeumi közötti munkakapcsolat lehetőségét biztosítja a dekolonizáció és restitúció tárgykörében. A német és holland múzeumokban őrzött kolonialis tárgyak visszaadásáról, valamint az ottani múzeumi dekolonizációról is történtek kezdeményezések.

¶ A viszonylag rövid időszak legfontosabb eseményeit, történéseit, változásait felsorolva nyilvánvalónak tűnik, a múzeumi dekolonizáció és a párhuzamos restitúciós folyamat történelmi jelentőségű – egyszerre zár le egy korszakot, és nyit meg egy újabbat, amelynek eljövételét nagyon sokan várták és követelték.

Irodalom

Collison, Jisgang Nika, Sdaahl K'awaas Lucy Bell, Lou-ann Neel: *Indigenous Repatriation Handbook*. 2019. Vancouver, Royal BC Museum. https://royalbcmuseum.bc.ca/sites/default/files/indigenous_repatriation_handbook_v01_screen_jw_20190327.pdf

John Giblin, Imma Ramos, Nikki Grout: *Dismantling the Master's House. Thoughts on Representing Empire and Decolonising Museums and Public Spaces in Practice An Introduction*. Pages 471–486 | Published online: 03 Sep 2019

Oncurating, Issue 35 / December 2017, Notes on Curating, www.oncurating.org Decolonizing Art Institutions (a teljes szám szinte összes írása a témával foglalkozik)

Dan Hicks: *The Brutish Museums. The Benin Bronzes, Colonial Violence and Cultural Restitution*. Pluto Press, London 2020

Benini bronz a müncheni Staatliches Museum für Völkerkunde kiállításán

Pogány Willy (1882–1956) grafikája, Serly Lajos összes magyar dalai
(Minerva Publishing Co., New York 1921) borítóján
Reprodukció